

*Давиденко Г.В., д.пед.н., доцент, професор
кафедри економіки та менеджменту,
Вінницький інститут Університету «Україна»;*

*Пугач Є.В., магістрант 2 року підготовки,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Вінницький інститут Університету «Україна»*

ЛІКВІДНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ УПРАВЛІННЯ

THE LIQUIDITY OF THE COMMERCIAL BANK AND THE PECULIARITIES OF ITS MANAGEMENT

Анотація. У статті проаналізовано стан управління ліквідністю банків в Україні. Розглянуті теоретичні підходи щодо визначення нормативів ліквідності. Сформульовані проблеми управління ліквідністю банківських установ та напрямки підвищення ефективності управління ліквідністю.

Ключові слова: ліквідність банку, регулювання ліквідності, норматив ліквідності банку, планування ліквідності банку.

Abstract. The article analyzes the state of liquidity management of banks in Ukraine. The theoretical approaches to determination of liquidity norms are considered. Problems of liquidity management of banking institutions and directions of increase of liquidity management efficiency are formulated.

Key words: liquidity of the bank, liquidity regulation, bank liquidity standard, bank liquidity planning.

Постановка проблеми. Кризові явища в Україні як економічного так і політичного характеру позначились на банківському секторі. За даними Національного банку кількість діючих банків за 2012-2016 роки скоротилась з 176 до 96 або на 46%. Відповідно така ситуація вплинула на зниження довіри потенційних та фактичних клієнтів до банківської системи. Важливим інструментом стабілізації діяльності банківської установи є управління ліквідністю, яка діє як важіль утримання співвідношення між величиною забезпечення зобов'язань та максимально можливим прибутком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Управління ліквідністю банку – це складний багатофакторний процес, що передбачає не тільки мінімізацію ризику ліквідності, але й виконання основної мети діяльності, а саме отримання прибутку. Дослідженню даного напрямку банківського менеджменту присвячено багато зарубіжних та вітчизняних публікацій таких науковці, як: В. Бабанов, І. Бланк, А. Бергер, Ф. Бутинець, С. Вожжов, І. Волошин, О. Дзюблюк, Ж. Довгань, О. Лаврушин, Б. Луців, В. Міщенко, О. Молчанов, А. Мороз, П. Роуз, М. Савлук, Ю. Серпенінова, Дж. Сінкі, В. Стельмах та інші.

Виклад основного матеріалу. Регулювання ліквідністю банківських установ є складним процесом впливу регулюючих органів на банківський сектор, що забезпечує стабільний розвиток не тільки фінансового сектору, але й економіки в цілому. Головною метою регулювання ліквідністю є забезпечення стабільного функціонування банківської системи України та захист вкладників банків від ризиків, які притаманні банківській діяльності. Суб'єктами регулювання є Національний банк України та безпосередньо комерційні банки.

Головною метою управління ліквідністю НБУ є:

- на мікрорівні, тобто на рівні окремого банку, захист інтересів вкладників;
- на макрорівні (на рівні банківської системи), – забезпечення достатнього обсягу ліквідності задля ефективного та стабільного функціонування банківської системи України.

Відповідно до поставлених цілей у грошово-кредитній політиці, НБУ використовує

різні інструменти впливу на ліквідність на мікро- та макрорівнях.

Одним із різновидів індикативного регулювання грошово-кредитної політики є нормативи ліквідності. Виконання нормативів ліквідності НБУ покликане забезпечити необхідний рівень ліквідності комерційних банків. Дослідження динаміки зміни виконання цих нормативів у часі дозволяє оцінити тенденції зміни стану банківської ліквідності, що є передумовою ефективного управління ліквідністю.

Нормативи ліквідності (liquidity ratios) – економічні нормативи, які встановлює Національний банк України з метою контролю за станом ліквідності банків: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6) [2].

Норматив миттєвої ліквідності (Н4) визначається як співвідношення високоліквідних активів до поточних зобов'язань банку. Він характеризує мінімальний обсяг високоліквідних активів, необхідний для забезпечення виконання поточних зобов'язань протягом одного операційного дня. Нормативне значення коефіцієнта Н4 повинно бути не менше 20%.

Норматив поточної ліквідності (Н5) визначається як співвідношення активів з кінцевим строком погашення до 31 дня до зобов'язань банку з кінцевим строком погашення до 31 дня. Цей норматив характеризує мінімально необхідний обсяг активів банку для забезпечення виконання поточного обсягу зобов'язань протягом одного календарного місяця. Нормативне значення коефіцієнта Н5 повинно бути не менше 40%.

Норматив короткострокової ліквідності (Н6) визначається як співвідношення ліквідних активів до зобов'язань з кінцевим строком погашення до одного року. Він визначає мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року. Нормативне значення коефіцієнта Н6 повинно бути не менше 60%.

Як повідомляє НБУ, станом на 1 листопада 2017 року норматив миттєвої ліквідності українських банків знизився з 53,24 до 46,4%, норматив поточної ліквідності банків знизився з 105,55 до 104,55%, норматив короткострокової ліквідності впав з 97,47 до 95,85% [3].

Через надмірне перевищення фактичних значень показників над нормативними, складається двохзначна ситуація. З одного боку, висока ліквідність банків є основою їхньої стабільності, що особливо важливо у період кризи, з іншого боку, висока ліквідність відображає зменшення банківського кредитування, адже кошти замість того, щоб направлятися в економіку осідають в резервах, що зумовлює зменшення прибутку банку та створює дефіцит кредитних ресурсів на грошовому ринку. Також негативним явищем надмірно високої ліквідності банківської установи є те, що банки залучаючи гроші на депозити просто перестають заробляти на них, тобто вкладають їх короткострокові активи, дохід за якими не є великий. Така ситуація в майбутньому може призвести до неплатоспроможності банківської установи.

Отже, надмірна ліквідність породжує дилему «ліквідність – прибутковість», адже найбільш ліквідні активи не генерують доходів. Якщо фактична ліквідність значно перевищує необхідний рівень або встановлені нормативи, то діяльність банку негативно оцінюється акціонерами з погляду не повністю використаних можливостей для отримання прибутку [6].

У 2018 році НБУ буде впроваджено новий норматив ліквідності – коефіцієнт покриття ліквідністю (liquidity coverage ratio, LCR). Він посилить стійкість банків до різких відтоків коштів. Також наступного року НБУ надасть банкам проект положення, що визначатиме нову структуру регулятивного капіталу та критерії прийнятності його складових. Усі нововведення будуть впроваджені після детального кількісного аналізу та врахування їхнього впливу на банківський сектор [4].

Крім встановлених економічних нормативів, Національний банк України відповідно до Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України, затвердженого постановою Правління НБУ від 30.04.2009 р. №259 здійснює регулювання ліквідності банків шляхом проведення [5]:

- операцій з рефінансування банків;

- операцій репо;
- операцій з обміну іноземної валюти на національну валюту з метою підтримання ліквідності банків (своп);
- операцій з власними борговими зобов'язаннями (депозитними сертифікатами Національного банку);
- інших операцій (операцій на відкритому ринку).

Рівень ліквідності банківської системи, залежить від ліквідності комерційних банків, національного банку і держави. Це спроможність забезпечити своєчасне виконання всіх боргових зобов'язань перед вкладниками, кредиторами і засновниками банківських установ, можливість залучати в повному обсязі вільні кошти юридичних і фізичних осіб та надавати кредити й інвестувати розвиток економіки країни [9].

Підтримка достатнього рівня ліквідності банку є неодмінною умовою самозбереження та виживання банку. Забезпечення ліквідності на рівні банківської установи досягається за допомогою визначення та складання прогностичних показників обсягу вимог та зобов'язань за відповідними строками погашення.

З метою визначення обсягу ліквідності у короткостроковому та середньостроковому періоді банки використовують методи прогнозування ліквідності. Під методом прогнозування ліквідності розуміється сукупність заходів, прийомів та інструментів, спрямованих на визначення майбутнього рівня ліквідності банківської установи. За допомогою даних методів банки можуть спрогнозувати майбутні припливи та відпливи грошових коштів, що дає можливість даним установам здійснювати планування ліквідності.

Методи прогнозування ліквідності використовуються тільки при тактичному та оперативному плануванні. Він розробляється з метою проведення оцінки потреби в залученні додаткових ліквідних коштів, за допомогою яких банк зменшує ризик ліквідності. Перший етап даного методу передбачає побудову таблиці, в якій активи та пасиви групуються за строками погашення. На другому етапі розраховується розрив між активами та пасивами (GAP) за кожним часовим інтервалом. [1, с. 416].

Планування ліквідності є невід'ємною частиною банківського менеджменту, без якої банк не може здійснювати свою діяльність. Основним напрямком планування банківської ліквідності є її прогнозування.

Планування банківської ліквідності – це планування потреби банку в ліквідних коштах. Обсяг потреби складається з [8, с. 137]:

- термінових платежів за зобов'язаннями банку (строкові депозити та термінові боргові зобов'язання, випущені банком);
- поточних платежів з рахунків до запитання великих клієнтів;
- заявок від клієнтів на кредитування, за якими прийнято позитивне рішення відповідними інстанціями, обсягів відкритих кредитних ліній, відкритих лімітів кредитування в режимі овердрафт;
- скорочення розміру власних коштів шляхом викупу акцій у акціонерів, виплати дивідендів та інших платежів.

Ефективне управління ліквідністю банку в період кризових явищ в економіці передбачає не лише залучення коштів від вкладників та інших кредиторів, а й правильне розміщення даних ресурсів на фінансових ринках. Правильний розподіл та визначення оптимальної структури джерел походження коштів є запорукою прибуткової діяльності банку та підтримки його ліквідності на оптимальному рівні [7].

Висновки. Отже, управління ліквідністю – одне з найскладніших та найактуальніших завдань банківської установи. Виконання таких завдань, як дотримання нормативного рівня ліквідності та отримання максимального доходу від активних операцій є метою управління ліквідністю банку. Управління ліквідністю здійснюється на двох рівнях:

- централізовано, шляхом встановлення економічних нормативів ліквідності;
- децентралізовано – на рівні комерційного банку.

До управління ліквідністю комерційного банку слід підходити комплексно, визначаючи при цьому всі переваги та недоліки управлінських рішень. Такий підхід вимагає подальшого комплексного вивчення і є необхідним для ефективного управління ліквідністю банку.

Список використаних джерел

1. Адамик Б.П. Центральний банк і грошово-кредитна політика: підручник / Б.П. Адамик. – К.: Кондор, 2011. – 416 с.
2. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. №368 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123471
3. Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://minfin.com.ua/ua/2017/11/20/31050327/>
4. Сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=60757369&cat_id=55838
5. Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України: Положення НБУ, затверджено постановою Правління Національного банку України від 30.04.2009 р. №259 (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>
6. Бутинець Ф.Ф., Герасимович А.М. Управління ліквідністю банку: методичні підходи / Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович // ВІСНИК ЖДТУ. – 2012. – №4 (62) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/42586/39444>
7. Омельченко О.В. До питання про моніторинг фінансової стабільності банківської системи України / О.В. Омельченко, Г.В. Давиденко // Причорноморські економічні студії. – 2016. – №9. – С. 108-113.
8. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посібник / В.М. Лачкова, Л.І. Лачкова, І.Л. Шевчук. – Х.: Видавець Іванченко І.С., 2017. – 180 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/1865/1/посібник%20ФМБ.pdf>
9. Швед В.В. Банківське регулювання та нагляд. Сутність та значення / В.В. Швед // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія економічні науки. – 2015.– №11. – Херсон. – С. 124-128.

*Демченко Н.В., магістрант 2 року підготовки,
спеціальність «Менеджмент»,
Вінницький інститут Університету «Україна»*

ФОРМУВАННЯ АСОРТИМЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

FORMING THE ASSORTMENT POLICY OF THE ENTERPRISE

Анотація. У статті розглянуто основні питання формування асортиментної політики підприємства на основі відповідної асортиментної програми. Проаналізовано ключові інструменти асортиментних програм.

Ключові слова: асортимент, асортиментна програма, асортиментна політика.

Abstract. The article deals with the main issues of formation of assortment policy of the enterprise on the basis of the corresponding assortment program. The key tools of assortment programs are analyzed.

Keywords: assortment, assortment programs, assortment policy.